

סימן ב מקח טעות במכירת תוכנת מחשב

- ראשי פרקים
א. מום שכיח.
ב. הכרעת הרא"ש כרבינו אפרים.
ג. מקח טעות בשטר חוב.
ד. המב"ט - יש מקח טעות בשטר חוב.
ה. משלם חוב במעמד שלושתן.
ו. הסיכון שבקניית תוכנת מחשבים.
ז. מוכר שטר חוב שאינו שלו.
ח. מום בגופו או מום חיצוני.
ט. אונאה ביותר משתות.
י. זכות היורשים בהפצת התוכנה.
יא. אומן שפשע.

מתכנת מחשבים מכר תוכנה לימודית למפיץ תוכנות. התוכנה נחסמה על מנת שלא יהיה ניתן להעתיקה. לאחר מספר חדשים הצליח איש מחשבים לפצח את החסימה.

יורשי המפיץ [שבניתיים נפטר] טוענים למקח טעות ולהחזרת התוכנה למתכנת. לטענתם לא חסם המתכנת את התוכנה כדבעי, וע"כ הצליחו לפצח את החסימה, דבר שהביא להצפת השוק בתוכנות לא חסומות שמחירן נמוך ביותר. לאור זאת מנוע קונה התוכנה להפיק אפי" את מחיר הקרן, שלא לדבר על רוחים. החוסם טוען כי החסימה היתה טובה, אלא שאפי" החסימה הטובה ביותר ניתנת לפיצוח. יורשי הקונה טוענים לביטול המכירה, או לחילופין, לחייב את המתכנת מדין אומן שפשע.

א. מום שכיח

העתקת תוכנה ופיצוח חסימתה הן לכאורה מעשה שבשיגרה. רובן של התוכנות החסומות "זוכות" בסופו של דבר לפיצוח, דבר שגורם להצפת השוק בתוכנות זולות, יחסית לתוכנות האורגינאליות. האם יכול קונה לבוא ולטעון טענת מקח טעות כשהמום במקח הוא מום שכיח? הר"ן בחולין (יד, א בעמודי הרי"ף), כתב וז"ל: "וכתב רבינו אפרים ז"ל, כי אמרינן בידוע שהוא שלשה ימים קודם שחיטה והוי מקח טעות, הני מילי במחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לפי שאין טריפות זה מצוי, אבל בסירכא, כיון שהיא מצויה, לא הוי מקח טעות דהו"ל לאתנויי, ומדלא אתני סבר וקבל. אבל הרמב"ן ז"ל כתב, דאפי" מידי דשכיח הוי מקח טעות, וראיה לדבר, דהא קיי"ל בפרק המוכר פירות (צב, א) דהמוכר שור לחברו ונמצא נגחן, כל היכא דזבניה לרידיה הוי

מקח טעות, ואע"ג דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי, כלי שאינם מוחזקין שלא יהיו נגחנין. ועוד, דבמוכר עבד לחברו ונמצא גנב או קוביוסטוס דקיי"ל הגיעו, אצטרכינן למימר דהיינו טעמא משום דכולהו הכי איתנהו, הא רובא- לא הגיעו, דאע"ג דשכיחי לא הו"ל לאתנויי."

מדברי הר"ן מבואר שרבינו אפרים והרמב"ן חולקים בדין מוס לא שכיח, והקונה לא התנה שקונה את המוצר אך ורק בתנאי שמוס זה לא נמצא בו, ונמצא בו אותו מוס, אם יוכל הקונה לבטל את המקח בטענת מקח טעות. לדעת רבינו אפרים, היות והמוס שכיח, היה לו לקונה להתנות, ומדלא התנה, איהו דאפסיד אנפשיה ואינו מבטל את המקח. ואילו הרמב"ן הביא ראיות דאף כשהוי המוס שכיח, הוי מוס ומבטל את המקח.

במחנה אפרים (אונאה סי' ג) הקשה על הרמב"ן, דיש לחלק בין הנדון לראיה שהביא הרמב"ן מהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. דהנה בב"ק טו, א נחלקו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אי פלגא נזקא קנסא או ממונא, ר"פ אמר ממונא, קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן, ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תוריה. רב הונא בדרי"י אמר קנסא, קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי, ובדין הוא דלא לשלם כלל, ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתוריה. ושם מה, ב נחלקו ר"מ ור"י בשור מועד שקשרו בעליו במוסרה ויצא והזיק, ופירשו בגמ' דרי"מ סבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי, ור"י ס"ל דבחזקת שימור. ופירשו התוס' שם (בד"ה בחזקת), וז"ל:

"אין הפירוש כההיא דפ"ק טו, א גבי פלגתא דפלגא נזקא קנסא, דבחזקת שימור דהתם היינו דאין צריכים שימור, שאין דרכו להזיק כמו שן ורגל, אבל חזקת שימור דהכא היינו שדרך בני אדם לשומר..."

הרי שהסבר מחלוקת רב פפא ורב הונא בריה דר"י בפלגא נזקא, אם סתם שוורים בחזקת שימור, היינו אם דרכם לנגוח אם לאו. וכיון דקיי"ל פלגא נזקא קנסא, סתם שוורים בחזקת שימור קיימי, וא"כ אמאי כתב הרמב"ן דהוי מוס שכיח כיון "דסתם שוורים לאו בחזקת שימור, כלי שאינם מוחזקין שלא יהיו נגחנין", הרי מ"ד ממונא ס"ל כן, ואנן קיי"ל כמ"ד קנסא.

עוד נראה להקשות, דאף למ"ד לאו בחזקת שימור, דוקא גביה שור תם אמרינן דיש רגילות שיזיק בעתיד, היינו- שאף שבהווה אינו נגחן, יש רגילות שיזיק בעתיד. ובכה"ג אפשר דאף למ"ד לאו בחזקת שימור, אם ימכור לחבירו שור תם שיגח בסופו של דבר ולא התנה הקונה, לא יוכל לבטל את המקח בטענת מקח טעות, כיון שיש רגילות שהדבר יקרה בעתיד. אולם בההיא דבב"ב במוכר שור לחבירו לחרישה ונמצא נגחן, שהוא כבר בהווה נגחן, וכמש"כ הרשב"ם שם דנמצא נגחן "קודם מכירה ואין ראוי אלא לשחיטה", בכה"ג אינו רגילות, ולא הוי מידי דשכיח שהשור קעת בשעת מכירה הינו נגחן ואינו ראוי אלא לשחיטה, ובכה"ג גם לרבינו אפרים הוי מוס המבטל את המקח.

ב.הכרעת הרא"ש כרבינו אפרים

הרא"ש בפרק אלו טריפות (הלי' לד), לאחר שהביא את מחלוקת רבינו אפרים והרמב"ן, פסק כדעת רבינו אפרים והעיטור דלא הוי מקח

טעות. ועל ראיות הרמב"ן, כתב וז"ל:

"ומה שהביא הרמב"ן ראיה משור ועבד לאו ראיה היא, דשאני התם שהמוכר מכיר במומי השור והעבד, ועל זה סמך הלוקח ולא מתנה, משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא יאנהו במקחו, אבל בדבר שאין המוכר יודע כמו שהלוקח אין יודע, בעי ליה ללוקח לאתנויי במידי דשכיח, ומדלא אתני אחולי אחיל וקנה כדרך כל לוקחי בהמות, שאינם נמנעין מלקנות בשביל ספק טריפות."

הרי לנו מדברי הרא"ש שמחלק בין נמצא נגחן ועבד לטריפות דסירכא, דבנמצא נגחן ידע המוכר את היות שורו נגחן והקונה לא יכול לדעת, וכן בעבד ידע שעבדו קוביוסטוס. אולם בסירכא, תרוייהו אינם יודעים, וע"כ כשאחד ידע מהמום והשני לא ידע יש מקום לומר דהיודע היה לו להתנות, ומדלא התנה- איהו דאפסיד אנפשיה. ודבר זה מצאנו כבר במקום אחר, לענין אונס בשכירות פועלים, בב"מ עז, א, וברא"ש (שם ה"ג) דהיכא דהו"ל לאסוקי אדעתיה, הו"ל לאתנויי, עיי"ש. (ועיין במש"כ בסי' יא"א). ולכאורה ה"ה בכל ענין דהו"ל לאתנויי אמרינן דמי שידע מהמום היה צריך להתנות, וע"כ בנמצא נגחן או בקוביוסטוס היה למוכר להתנות, שאם ימצא נגחן לא יתבטל המקח, ומדלא התנה, איהו דאפסיד אנפשיה, משא"כ בטריפות דסירכא דתרוייהו לא ידעי, קיי"ל התם דהמוציא מחבירו עליו הראיה, וא"כ הקונה שרוצה להחזיר את המקח היה לו להתנות, ומדלא התנה אינו יכול לבטל המקח, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ואם אכן מדמים את שני הדינים להדדי, אונס בפועלים ומום במקח, כיון דקיי"ל התם דהיכא דתרוייהו הו"ל למידע המוציא מחבירו עליו הראיה, הוא הדין בנידו"ד, הלוקח המוחזק יכול לבטל את המקח. וכ"ה בשער המשפט רלב, יב (סי"ק ד) שכתב, דאף לשיטת רבינו אפרים והרא"ש דטריפות דסירכא אינו מבטל המקח, מ"מ כשעדיין הלוקח לא נתן המעות לא אמרינן שהיה לו להתנות, משום דסמך על כך שהמעות תחת ידו. וא"כ לא בכל גוונא כשתרוייהו לא הו"ל למידע אמרינן דעל הלוקח להתנות במידי דשכיח, דדוקא כשהוציא כבר את המעות מתחת ידו והמוכר מוחזק, היה לו ללוקח להתנות, אולם כשעדיין הוא מוחזק במעות, חובת ההתנאה על המוכר שלא יתבטל המקח אם ימצא המום השכיח. ואף שלמסקנה סובר שער המשפט לחלק בין כשחטא במקרה ועדיין לא נתן מעות, שהיה לו להתנות אף בכגון זה, דילמא ישחטנה אחר נתינת המעות, כיון שאי נתינת המעות היתה במקרה ולא במתוכנן, משא"כ בלוקח בהקפה לפרוע אחרי השחיטה. נראה שדבריו נאמרו לענין גדר מוחזקות בנידון ההתנאה, אבל גם למסקנתו כשהוא מוחזק וידע שיהיה מוחזק, אינו חייב להתנות.

ג. מקח טעות בשטר חוב

בעל התרומות (שער נא ח"ו אות ט), כתב וז"ל:

"...אך זה בודאי צריך ברור, אם הלך הלוקח ותבע למלוה ומצאו עני מהו, מי אמרינן כיון דמעותיו קיבל וקנה בחזקת שימצא חובו ביד הלוח ולא מצא, הו"ל מקח טעות ומשלם לו מעותיו המוכר ללוקח, או דילמא, לוקח היה לו לפרש, וכשלא פירש יש לנו לומר כי לפי מזלו קנהו, ואם יש לו יגבה ממנו ואם לא הפסיד מעותיו ... בודאי אם הוא עני ועשו ערמה

ואין לו מה ליתן, בודאי אין לך טעות גדול מזה שהטעהו, אבל לוקח כיון שמכר לו השטר ... מסתמא ניחא ליה דלהוי אידך עבד ליה ... ואף זה אינו מטעהו, דדלמא קני נכסי היום או מחר ופרע ליה, וניחא ליה בהכי כי היכי דלהוי נקרא עבד דידיה. ומפני שנסתפקתי שאלתי את פי הרמב"ן וזה אשר השיב לי ... אם הוציא הלוח שובר שפרעו או שמחל לו המלוה קודם שמכרו לזה, דההוא ודאי חייב לשלם, דלא הוי זביני כלל ומעות חוזרין, אבל אם הלוח עני ואין אדם יכול להוציא ממנו או שהעני אח"כ, זה אינו בדין אחריות, אלא כשהיה עני בכלל אונאה הוא אם מכרו יותר מכדי דמיו, ואין לשטרות דין אונאה ... עכשיו לפי ענין זה נראה, שהערמה הזאת היא שנראה ליה עשיר ומסמיך בע"ח על אחר, ואותו אחר יוציא לו למדינת הים מיד, כה"ג קנין בטעות הוא ... אבל סבור שהוא עשיר והוא עני, בין שהממחה יודע שאינו יודע בו, פטור, דהו"ל לשאול עליו."

העולה מתשי הרמב"ן, דאין שייך הדין של מקח טעות במי שקנה שטר חוב כשהלוה עני, מפני שהיה לקונה לשאול על הלוה. וצ"ב, מאי שנא מכל מקח דהו"ל ג"כ לשאול עליו, עיין ברמב"ם פט"ו מהלכות מכירה הי"ג בעבד שנמצא ליסטים מזוין או מוכתב למלכות דהוי מום, בפרט למבואר בגמ' קידושין יא, א דהנהו קלא אית להו (ועיי"ש במגיד), ואמאי לא נימא דהו"ל לשאול עליו, וכדאמרינן בשט"ח. אלא נראה בהסבר הדין, דאדם שקונה שט"ח מחירו נקבע לא רק לפי הסכום הכתוב בשט"ח אלא גם ובעיקר לפי מידת הסיכון בגביתו, על כל מרכיבי הגביה, (ועיי"ש בתשי הרא"ש המובאת בטור חו"מ סו"ס סו, ובשו"ע שם סע' מא, ובב"מ ז, ב תוס' ד"ה ויחלוקו). שטר חוב הוא למעשה ניר בעלמא, מה שקובע את שווי הוא סכום הממון שניתן לגבות באמצעותו. מצבו הפיננסי של הלוה מהווה את המרכיב החשוב לכח הגביה. אדם שלא מברר את מצבו נכסיו של הלוה, דומה למי שקנה ניר פשוט ובא אח"כ בטענה מדוע אין הניר שוה את המחיר שהוא ציפה להפיק ממנו. כאדם הקונה ניר ערך במחיר נקוב, ואחר זמן יבוא לטעון שלא ידע שהמפעל לא ריוחי. וכי בשופטני עסקינן, הרי לנייר אין כל ערך עצמי, כל ערכו נובע מכח הגביה שבו. אי ברור על אפשרויות הגביה כמוה כקניית חתול בשק, "חייאת דקטרי סברת וקבלת". גם לאחר הברור, אי הגביה נלקחת בחשבון, ומחיר השטר חוב הוא בהתאם לסיכון. הספק הינו חלק ממהות קניית השט"ח. ע"כ לא יכול הקונה לבוא בטענות של מקח טעות כשנמצא הלוה עני, ואפ"י היה עני בזמן המכירה, דזה חלק מהסיכון הנלקח בחשבון והיה עליו לשאול עליו. ומדלא התנה הקונה, שאם יהיה הלוה עני המקח יתבטל, יש לנו לומר שלפי מזלו קנהו, אם יש לו יגבה ממנו ואם לא יפסיד מעותיו, וע"כ כשלא שאל על הלוה איהו דאפסיד אנפשיה.

אלא שאם מחל או נפרע קודם המכירה הוי מקח טעות, דודאי לא מכר לו כלום, דשטר פרוע או מחול הרי הוא כחספא בעלמא, ובכגון זה לא אמרינן דהו"ל לברורי ולאסוקי אדעתיה דברמאי עסקינן. משא"כ כשהלוה עני, השטר טוב והלוה משועבד לשלם, אלא שיש מניעה בגביה, ומקח טעות לא הוי מפני שהיה לו לשאול עליו, אא"כ עשו ערמה גדולה שהלך הלוה למדינת הים. [ומדברי בעה"ת גופיה משמע דבערמה כל דהו סגי לבטל המקח מדין קנין בטעות]. וס"ל לרמב"ן דלא שייך לומר דהו"ל לשאול עליו כשהולך אח"כ למדינת הים או עושה ערמה

אחרת]לבעה"ת], דהא מעשיו מוכיחים שהתכוין להפסיד כספו של חברו, משא"כ כשהיה עני, ואפי' ידע המוכר, אפשר שיהיה לו אח"כ נכסים, וזה נכלל בכלל הסיכון של קניית השט"ח. מה עוד דנראה דלא שייך לשאול עליו כשעושים ערמה, דהא הערמה אינה מפורסמת שיוכל לברר עליה, ועי"כ המקח בטל. ועי"ע בקצוה"ח סי' קכו ס"ק ט שכתב לבטל מעמד שלושתן כשהלוה עני מטעם קנס, עיי"ש, ואפשר לומר סברא זו אף לרמב"ן הסובר דלא בטל אלא כשעשו ערמה, ומטעם קנס. ועי"ע בש"ך סו ס"ק קיג.

לעיל הבאנו דדעת הרמב"ן דאף במום שכיח מתבטל המקח, ולא אמרינן דהו"ל ללוקח לאתנויי. וצ"ל דהרמב"ן מחלק בין מום שכיח לבין מום שהוא במהות המקח ובתחשיב המחיר. מום שכיח כסירכא וכקוביוסטוס הרי זה מקח טעות ולא אמרינן דהו"ל לקונה לאתנויי, משא"כ מום שניתן וצריך לבדוק אחריו קודם הקניה, וללא דרישה וחקירה אחריו לא שייך לאמוד ולהעריך את החפץ הנקנה, וכדאמרינן לענין שט"ח שמחירו נקבע לפי הקושי שבהוצאתו לפועל, וללא חקירה על נכסי הלוה לא ניתן להעריך זאת, כשלא שאל על כך, איהו דאפסיד אנפשיה, ואינו יכול לבוא בטענת מקח טעות.

ד. המב"ט - יש מקח טעות בשט"ח

אולם המב"ט בח"א (סי' קעח), כתב וז"ל:
"אע"ג דשטרות תנינן להו בפרק הזהב בהדי קרקעות עבדים והקדשות, דאין להם אונאה ואפי' ביטול מקח לית להו, וכמש"כ הרמב"ם והרי"ף (לענין יותר מפלגא), אפילו הכי מקח טעות אית בהו, כמש"כ הרמב"ם ריש פט"ו שכל קנין בטעות חוזר, אפי' בקרקעות ועבדים שנמצא בהם מום שלא ידע בו הלוקח דחוזר, ואין לך מום גדול מזה שנמצא הטיסקירי בטל שניתן הפרס לאחר והוי מקח טעות. ובחו"מ סי' סו הביא בשם בעה"ת שאם הוציא הלוה שובר ששטר זה פרוע או שמחלו המלוה קודם לכן הרי זה מקח טעות ... דאי הוי ידע שמעון שבטל, לא הוי קני... וכמו שהביא גם בחו"מ, שאם העני אח"כ ואינו יכול להוציא ממנו כלום ... דמשמע דאם העני קודם מכירה ולא ידע לוקח הוי מקח טעות אע"ג דלא אתי מחמתיה. ומש"כ למעלה שאם היה הלוה עני בשעת מכירה בכלל אונאה הוא, איירי כשידע הלוקח שהיה עני אלא שחשב בכל אופן שירווח ויפרע לו, ולא הרויח ולא פרע, לא הוי מקח טעות, שהוא ידע שהיה עני, אלא הוי בכלל אונאה ואין לשטרות אונאה, אבל כשלא ידע שהיה עני הוי מקח טעות..."

היוצא מדבריו, דפליג על בעה"ת והרמב"ן דלעיל וס"ל דהיכא דלא ידע דהוא עני הוי מקח טעות וחוזר על המוכר, אף שהמוכר ג"כ לא ידע, ולא כדעת הרמב"ן דדוקא בעשו ערמה גדולה שהלך אח"כ למדינת הים, וגם לא כבעה"ת שמ"מ עשו ערמה, אלא כשהיה עני ולא ידע הוי מקח טעות וחוזר. והש"ך בסי' סו ס"ק קיג מדייק מלשון המחבר דס"ל דאין מקח טעות בשט"ח כשהלוה היה עני, וכדברי הרמב"ן ובעה"ת, עיי"ש.

ה. משלם חוב במעמד שלשתן

והנה הרמב"ם פט"ז ממלוה ולוה ה"ג, כתב וז"ל:
"ראובן שהיה חייב מנה לשמעון, ואמר שמעון לראובן מנה שיש
לי בידך תנהו ללוי, והיו שלושתם עומדים, וקבל לוי, ונמצא
ראובן עני ואין לו מה שיגבה ממנו, הרי לוי חוזר בחובו על
שמעון, שזה הטעהו..."

הובאו הדברים במחבר חו"מ קכו, ז, ועיי"ש בסמ"ע ס"ק כו ובש"ך ס"ק
מג, דמשמע שם להלכה דלאו דוקא בעשו ערמה, אלא אפי' לא ידע
הממחה ג"כ הוי מקח טעות. ובש"ך דן אם יכול לומר קים-לי כרמב"ן
דדוקא בהלך למדינת הים הוי מקח טעות, והביא מהמהר"א ששון סי'
קג-קד דיכול לומר קים לי כרמב"ן. ומ"מ כתב הש"ך דכששאל עליו
המלוה, גם הרמב"ן מודה דהוי מקח טעות, דמה הו"ל למיעבד.
ונראה לחלק בין מעמד שלושתן למכירת שט"ח, ע"פ מש"כ לעיל,
דמכירת שטרות היותו של הלוח עני זה חלק מהסיכון ותחשיב המחיר,
ועל הלוקח לברר את מצב נכסי הלוח כדי לדעת מה הוא קונה, ובכה"ג
לא שייכת טענת מקח טעות, אפי' היה הלוח עני בשעת מכירת השט"ח.
משא"כ מעמד שלושתן, שכבר חייב לו ממקום אחר ונותן לו את שטר
החוב כפרעון לחובו, לא שייכת הסברא הנ"ל, דהא החוב הקודם קיים
ומה שנתן לו כעת כפרעון התברר כטעות כיון שהלוח עני, דהרי אין
כאן מכירה וחובת השומה חלה על הפרע, וכשהלוח עני הוי כפרע
חובו בחספא בעלמא, וע"כ חייב לפרוע לו חובו שעדיין לא נפרע,
משא"כ במכירה, חובת הערכה חלה על הקונה שלא יקנה ניר בעלמא.

ו. הסיכון שבקניית תוכנת מחשבים

ונראה בנדו"ד, בקניה של תוכנת מחשבים, דלא הוי מקח טעות. לא
מיבעיא לשיטת רבינו אפרים והרא"ש, דכל דהוי מום שכיח הו"ל
לאתנויי, הוא הדין הכא פריצת חסימה הינה מום שכיח והיה על
המפיץ להתנות, אלא אפי' לשיטת הרמב"ן, נראה דבכה"ג אינו יכול
לבטל את המקח בטענה של מקח טעות. שהרי כל תוכנת מחשבים יש עליה
סיכונים רבים, אפשר שתוכנה דומה ואולי אפי' עדיפה עומדת לצאת
בקרוב לשוק, וממילא לא יספיק הקונה למכור אלא תוכנות בודדות
ולא יוכל לכסות את השקעתו ויצא בהפסד גדול. כמו כן יכול להיות
שיצליחו לפענח את חסימת התוכנה, ותוך זמן מסוים יפיץ בשוק
תוכנה מועתקת שתוריד את מחיר התוכנה האורגינאלית למחיר נמוך
במיוחד. העקרון על פיו עובד שוק התוכנות יש בו את היתרונות
לגריפת רווחים, אך יחד עם זאת את הסיכון להפסד גדול. ע"כ כל
מפיץ תוכנה בטרם קנייתה מהמתכנת, מברר עם מומחים לדבר על רמת
התוכנה על כל מרכיביה, אם לתוכנה מסוג זה יש "שוק", ואם קיימת
תוכנה עדיפה או שנמצאת בשלבי פיתוח.

אי היכולת להעתיק את התוכנה מקנה אפשרות להפקת רווחים. לחסימה
הנהוגה אין סטנדרטים ואין תקנים. כל מתכנת לפי חריפותו משתדל
לחסום באופן שהסיכויים לפריצת החסימה יהיו קלושים ביותר, אך
במפורש הוא אינו יכול לערוב שבעתיד, הקרוב או הרחוק, לא יהיה
ניתן להעתיק את התוכנה. חובת הברור מוטלת על מפיץ התוכנה. הוא
מקבל את כל הנתונים, ועליו לברר עם מומחים לדבר עד כמה לא יהיה
ניתן לפצח את החסימה. חובת הברור היא על המפיץ, היות וללא
חסימה הוא קונה "דיסקט" בעלמא ולא תוכנה. על מנת לדאוג
שמהתוכנה יהיה ניתן להפיק רווחים, יש לבדוק גם את מרכיב החסימה.

החסימה הינה נתון חשוב בשווי התוכנה. ע"כ כשנפרצה החסימה, לא יוכל הקונה לבוא ולבטל את המכירה בטענת מקח טעות, ואפי' היה הסיכון קיים בשעת המכירה, כלוה עני בשעת מכירת שטר חוב.

ז. מוכר שטר חוב שאינו שלו

בקצוה"ח (סו ס"ק לח) כתב דהא דבנמצא שאינו שלו לא הוי מקח טעות ובמוכר שט"ח פרוע הוי מקח טעות, משום דבנמצא שאינו שלו, ליכא מום בגוף המקח אלא שאינו שלו, משא"כ בנמצא פרוע או מחול קודם, ליכא שט"ח כלל רק נייר בעלמא, עיי"ש, וא"כ כל שאין חסרון בגוף המקח לא שייך לומר דהוי מקח טעות, דהא דאמרינן דהוי מקח טעות הוא רק כשיש פגם במוצר, אולם כאשר אין כאן מקח, לא שייך לדון על "מום במקח". ונדו"ד דמי למוכר שט"ח פרוע, ולא למוכר שט"ח שאינו שלו, וע"כ אתינן עלה מדין מקח טעות.

אלא דיש להקשות, מאי שנא מוכר שט"ח שאינו שלו שאינו בכלל מקח טעות ואילו מוכר שדה שיש עליה עסיקין הוי מקח טעות, וכמש"כ הקצוה"ח עצמו בסי' רכה ס"ק א, דהא ראית הקצוה"ח היא מהתוס' ב"מ יד, א (סד"ה עד), ועיי"ש בתוס' ד"ה ויצאו דמיירי דיצא על הקרקע ערעור ולא מיירי מאנסים, וא"כ מיירי דטוען המערער שהקרקע היא שלו והמוכר מכר קרקע שלא שייכת לו, וא"כ דמי ממש למוכר שט"ח שאינו שלו, ואמאי הוי מקח טעות. ודוחק לחלק בין כשהערעור לא התברר, דהוי מקח טעות, לכשודאי אינו שלו, דלא הוי מקח טעות. אמנם אפשר לומר דלא מיירי הקצוה"ח מדין מקח טעות אלא מדין ביטול מקח של אונאה, דהא הוכחת הקצוה"ח היא ממה שכתבו התוס' דאינו יכול לומר שקול ארעך בזוזך, ותירצו שירד מחיר הקרקע, ואפשר דהוי אונאה ביותר מפלגא, דהא הערעור היה קיים עוד בזמן המכירה, וגם זה נראה דוחק. כמו כן אי אפשר לאוקמי דעוררין היינו בע"ח ולא בטענת גזולה, דהא לשון עוררין שייך בטענה של גזולה או "שייכת לי", אבל בע"ח היינו טענת שעבוד וגביה. ועיין בבית אפרים (חו"מ סי' יח) שכתב דבמוכר שדה שאינה שלו חשיב מקח טעות, ועיין בקצוה"ח סי' קטז ס"ק ב ובפתחי תשובה שם ס"ק א מה שהביא מהבית אפרים הנ"ל להקשות על הקצוה"ח, ואפשר דהקצוה"ח לשיטתו דבמוכר שאינו שלו לא חשיב מקח טעות.

ח. מום בגופו או מום חיצוני

אלא שיש לדון, אם בכה"ג הוי מקח טעות או אונאה. דהא דאמרינן דהוי מקח טעות, היינו כשיש חסרון בגוף המקח, כגון בעבד שהוא ליסטים מזוין או פרה שהיא טרפה, אולם כאן התוכנה אין בה כל חסרון ומום אלא שחסרון חיצוני מונע ממנה להפיק את הרוח המשוער, ומחירה של תוכנה כזו [שיש לאחר העתק ממנה] הוא נמוך בהרבה ממחיר תוכנה חסומה, וא"כ הוי לכאורה בגדר של אונאה.

ונראה לחלק בין כשמוכר לו דבר שיש מום בגופו שלא מכר לו את מה שביקש הלוקח לקנות, כגון שמכר לו בהמה טרפה או עבד ליסטים מזוין או מוכתב למלכות, דהמום מונע מהלוקח להשתמש בחפץ הנלקח בשימוש הרגיל והמצוי (או בשימוש המיוחד ללוקח, עיין בב"ב צב, א ונימוק"י שם), לבין כשיכול להשתמש בחפץ הנלקח והחפץ לא יופקע מיד הקונה וישאר בידו, אלא שמניע חיצוני לא יאפשר לו להפיק את

הרוח המקסימאלי שצפה בקניית החפץ, דהוי בגדר של אונאה. לכן כשיבוא המלך ויקח את העבד או שהבהמה אינה ראויה לאכילה, הרי זה מום המבטלו וה"ה אם מכר לו שט"ח שאינו שלו שלא יוכל להשתמש ולגבות את החוב הכתוב בשטר, והוי כמוכר נייר בעלמא כשט"ח, ואף בנייר עצמו לא יוכל להשתמש ותמורתו לא יקבל, דליכא בשטרות תקנת השוק, ויבואו הבעלים ויוציאו מידו את השט"ח ללא דמים, וה"ה בשדה שיצא עליה עסיקין המונעים ממנו להשתמש בשדה למטרה אותה קנה, (עיין בנתיבות סי' רכז ס"ק יט שכתב דביצאו עליה עסיקין לא יוכל הקונה להשתמש בשדה כלל כל זמן שלא התברר הערעור בב"ד). אולם בתוכנת מחשבים יכול להשתמש להפיץ ולמכור באין מפריע, אלא שלא יוכל לקבל עליה את המחיר שחשב לקבל, ומכיון שחסרון הרוח היה קיים עוד בשעת קניית התוכנה, הרי זה בגדר של אונאה ולא בדין מקח טעות. ואפי' שמכר לו תוכנה להפצה, מ"מ אין מי שיפריע לו להמשיך ולהפיצה אלא שלא יוכל לגבות מחיר גבוה והוי כמניע חיצוני, דהא גוף הדבר שמכר לא נשתנה אפי' שיש לאחר תוכנה לא חסומה, וע"כ הוי בגדר אונאה.

ועיין בשו"ת קול אליהו חחו"מ סי' כא, שכתב בא' שקנה חתיכת בגד מכמה אמות, ואח"כ התברר שהשתי הוא של צמר והערב של פשתן, ותובע הקונה את המוכר שיחזיר לו מעותיו מפני שהוא מקח טעות שאינו יכול למוכרו אלא לעכו"ם, דהדין עם המוכר, דמה שאינו שוה למכור לכל נפש לא מהוה סיבה למקח טעות, "ולא נמצא זה מפורש בשום פוסק". ולא דמי למה שפסק הרמב"ם דמוכר בהמה לשחיטה ונמצאת טריפה דהוי מקח טעות, אף דיכול למוכרה לעכו"ם, דשאני התם דמיירי באדם שאינו עשוי למכור בשר אלא קנה לצורך אוכל נפש של ביתו. ונראה בהסבר דבריו, דאדם הקונה חפץ למטרה מסוימת והוא לא יוכל להשתמש לאותה מטרה לשמה קנה מחמת חסרון בגופו של החפץ וכד', הרי זה מקח טעות, אולם כשיוכל להשתמש כרצונו אלא שלא יוכל להפיק רווחים כמצופה, אי הוי טפי משתות, הוי בכלל אונאה המבטלת את המקח אבל לא בגדר מום. וע"כ כשקנה בד על מנת למוכרו וגם כעת יוכל למוכרו, אלא שהשוק מצומצם יותר ויוכל למוכרו רק לעכו"ם, ואולי כתוצאה מזה ירד מחיר הבד ולא יוכל להרויח כראוי, אין זה בכלל מום אלא בגדר אונאה. וע"כ אם גם לעכו"ם לא יוכל למוכרו, הרי זה מום המבטלו כיון שלא יוכל להשתמש בבד למטרת קנייתו.

ומש"כ המבי"ט (ח"א סי' קכז), בא' שקנה משי ואח"כ נודע כי הוא גנוב, דאם היתה גניבת המשי מפורסמת שלא יוכל הקונה למוכרה בשוק, הוי מום המבטל את המקח, נראה דמיירי דלא יוכל כלל למוכרו בשוק, שאם יכול למוכרו רק במחיר נמוך יותר הוי בכלל אונאה ולא בכלל מום, אלא דהמבי"ט מיירי בלא יכול כלל למוכרו, שאם יראה את המשי בשוק יקחו ממנו את המשי ויפסידו לגמרי, דכל לוקח יכיר את המשי הגנוב מהגניבה המפורסמת כמבואר שם בתשובה, וע"כ הוי מום המבטלו.

[וע"ע במחנה אפרים דיני אונאה סי' ב בא' שלקח מקח מחבירו ונתן לו בדמיו דינר זהב פסול, שכתב לחלק בין כשאינן הדינר יוצא אפי' ע"י הדחק, דהוי מקח טעות, לבין כשיוצא ע"י הדחק, שהמקח קיים אלא שצריך להחליף, וכן אם נפחתה הסלע ישלים חסרונה ויחזיר לו את אונאתו, עיי"ש.]

ע"כ נראה, שאף אם אין בתוכנת מחשבים דידן דין של מקח טעות, וכמש"כ דקונה תוכנה הוא קונה את הסיכון להפסד, מ"מ כאן אין שאלה של מקח טעות אלא שאלה של אונאה, ואונאה במחיר יש גם לתוכנה, דהא אם היה דין אונאה לשט"ח, אם היה מוכר שט"ח במחיר מסוים והתברר שהלוח עני ומחיר השט"ח נמוך ביותר, בטל המקח, אלא שבשטרות אין דין אונאה, וא"כ בנדו"ד שיש אונאה ומן הסתם מחיר התוכנה בנתונים הנכונים היה פחות משתות, יש לבטל את המקח מדין אונאה מאחר שלא יוכל להפיק מהתוכנה את הרוח הצפוי.

ט. אונאה ביותר משתות

אלא כיון שבנידוננו הוי אונאה ביותר משתות והוי ביטול מקח, יש לדעת האם צריך הקונה להחזיר רק את התוכנה האורגינאלית ולקבל את מחירה, או שעליו להחזיר גם את הרווחים שהרויח עקב מחירתה, וכן יש לדעת אם ההוצאות שהיו לו מנוכים מסכום הרוח.

הרמב"ם פט"ז ממכירה ה"ח, כתב וז"ל:

"המוכר קרקע לחבירו ואכל פירותיה, ולאחר זמן נראה לו בה מום, אם רצה להחזיר קרקע לבעלים מחזיר כל הפירות שאכל, ואם היה חצר ודר בו, צריך להעלות לו שכר."

וכן פסק המחבר בחו"מ רלב, טו, וכ"נ מדברי ר"ת בתוס' ב"מ סו, ב (ד"ה התם), דהיכא דהמכר בטל הדרי פירי, עיי"ש. ובערוך השולחן הוסיף דצריך לנכות ההוצאות שהיו לו ואת המותר יחזיר. (ופשוט שאין חילוק ונפק"מ בענין זה אם המכר בטל מחמת מום או מחמת אונאה ביותר משתות). ועיי' בשלטי גיבורים ב"מ (ל, ב) בעמודי הרי"ף למטה, וז"ל:

"... אבל אם הרויח במקח שלקח מן המוכר שהוא בא לחזור, צריך שיתן כל מה שהרויח בו, א"כ המוכר סוס לחבירו והרויח בו מעות ואח"כ מצא בו מום ורוצה לחזור, צריך שיתן לו מה שהרויח באותו הסוס, ואפי' לא הרויח כלום אלא שעשה בו מלאכתו, נראה דצריך להעלות לו שכרו..."

וכן נראה מדברי המאירי בב"ק לג, א (ד"ה ממה שאמרנו), דהיכא דהוי מקח טעות הדרא תורא והדרא אגרא, עיי"ש. ומה שהקשה האור שמח פט"ז ממכירה דבמטלטלין דיש בהם דין גזילה אין צריך לשלם

הפירות, וכתב שם דהוא מחלוקת הראשונים. נראה דהוא עצמו ס"ל להלכה כשלטי גיבורים, וכדמשמע מסוף דבריו שהביא מהרשב"ש שהסכים לשלטי גיבורים. ובנדו"ד שהמקח בטל, על יורשי הקונה להחזיר את כל מה שהרויחו ממכירת התוכנה בניכוי הוצאות, וכמו כן עליהם להפסיק מיד את הפצת התוכנה ולהחזיר את כל התוכנות שברשותם.

אלא שכל הני"ל מתיחס למצב שבו יורשי הקונה היו מוכיחים כי אכן המתכנת פשע בחיסום התוכנה, שהיינו מעריכים את שווי התוכנה בשעת המכירה במחיר נמוך יותר, אך היות ולא הוכח שהחסימה היתה לקויה, מחירה של התוכנה נכון לשעת המכירה הינה כמחיר ששילם הקונה. משא"כ אי הוה אתינן עלה מדין מום במקח, עצם פיצוח הקוד מוכיח שמומו בתוכו, משא"כ לענין המחיר אין לנו אלא מקומו ושעתו. ועיי' כן אין על המתכנת חיוב בהחזר המקח.

י. זכות היורשים בהפצת התוכנה

עוד יש לברר במאמר מוסגר את זכויות היורשים בתוכנה ובהפצתה, וכיצד זכות זו עוברת בירושה.

המחבר בחו"מ קיא, ד כתב במי שנתן קרקע לבנו על תנאי שלא יחול עליו שום שעבוד, ואין לו בן אחר ומת האב, בע"ח של הבן גובה ממנה, והביא התומים שם בס"ק ב דהמהר"א ששון ביקש לחלק בין אומר "על מנת" לאומר "חוץ", דבעל מנת תנאה הוא ואם באים בעלי חובות לגבות, בטל התנאי ובטלה המתנה וחוזרים הנכסים לרשות האב להורישם לבנו, ובע"ח גובים מנכסים שירש, משא"כ במשייר לעצמו ואומר "חוץ שלא יחול עליה שעבוד", הרי האב שייר לעצמו זכות זו שלא יחול בו חוב, ושירור זה לא נפקע במותו. והקשה התומים, דמה בכך ששייר לעצמו, וכי במותו פרח השירור באויר ונפקע כולו, והרי במותו יורשיו יורשין ממנו השירור ההוא כשאר נכסיו, וא"כ בתו (ט"ס וצ"ל בנו) שהוא יחיד, יורש לשירור הזה, ובאין בע"ח וגובין ממנו. ובקצוה"ח שם ס"ק ג כתב דאין זו קושיא, דכיון דכתב מהר"ק שורש קסא דאין היורשים יורשים דבר שאין בו ממש או טובת הנאה בעלמא שאינה ממון, כמבואר ברמ"א חו"מ רעו, ו, וא"כ שירור זה הוא כדבר שאין בו ממש שאין היורש יורשה.

ולכאורה נידון דנן תליא במחלוקת התומים והקצוה"ח, אם יש ירושה במשיר לו זכויות בתנאי של "חוץ", דלדעת התומים יש ירושה, ולדעת קצוה"ח ליתא בירושה. אלא דדברי התומים מוקשים לכאורה מדברי הרמ"א חו"מ רעו, ו, וכמו שהקשה בקצוה"ח.

והנה במרדכי סוף ב"ב (סי' תרעא), שהם מקור דברי הרמ"א, כתב וז"ל:

"כתב רב האי גאון, דדבר שאין בו ממש, כגון אויר ודירה ואכילת פירות בלא גוף, כולהו לא מהני בהו קנין, וראיה מב"ב קמז, ב (שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה, יאכל פלוני פירות דקל זה- לא אמר כלום, עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו, תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו) ... ועוד כתב, ואיכא למשמע מינה דאפי' יורש אינו יורש אויר בלא גוף, דגרסי' התם (קמח, א), שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני, הלואתו לפלוני. ותירץ רב פפא, הואיל ויורש יורשה."

ומשמע מדבריו ומדברי הגמ' שם שאינו יורש דבר שאין בו ממש, דאי הוי יורש, מה ענה רב פפא הואיל ויורש יורש ההלואה, מהני בשכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני, הרי יורש יורש גם פירות דקל ודירת בית, אלא ש"מ דאין יורש דבר שאין בו ממש. וברשב"ם (קמז, ב ד"ה אר"ט), כתב וז"ל:

"שהדירה אין בה ממש להקנותה, ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם..."

ונראה דיש בדירת בית ג ענינים, א- גוף הבית, ב- זכות הדיורין העכשווית שבה החסרון הוא שאין בה ממש, ג- הזכות העתידיית לדור, והיא כדבר שלא בא לעולם. ומפרש הרשב"ם, דאף את זכות הדיורין העכשווית אין יכול להקנות דהוי דבר שאין בו ממש.

ועפ"ז נראה דגם בזכויות יוצרים בתוכנה, יש ג ענינים. א- גוף התוכנה שהיא כגוף הבית והיא המניבה את הפירות, ב- הזכויות המסחריות הנמצאות גם כעת בגוף התוכנה רק שאין בהם ממש, ג- הזכויות העתידייות הנובעות מהזכויות העכשויות, וכיון שאת גוף התוכנה אינו יכול להוריש, דהרי גוף התוכנה נמכר כבר באלפים

רבים ללקוחות שקנו אותה, ומה שנשאר לו להוריש הוא את הזכויות שנמצאות כעת והעתידות לבוא, וזכויות אלה אין בהן ממש או שלא באו עדיין לעולם.

אמנם נראה דזכויות היוצרים דהוי כשיור (או בגלל ששייר בפירוש או מדין אומדנא או מדינא דמלכותא, וכמש"כ בבית יצחק יור"ד סי' עה עיי"ש ובשואל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' מד, ואכמ"ל) מהני ביה ירושה, על פי מה דאיתא בגמ' ב"ב סג, א-ב דהמשייר לעצמו יכול לשייר אפי' דבר שאין בו ממש, אפי' דלא מהני להקנותו לאחרים, וכן נפסק בשו"ע חו"מ ריב, ג, ועיין ברשב"ם סג, ב (למטה) שכתב דהוי כמשייר לעצמו מקום בחצר והוי כדקל לפירותיו אף שלא אמר בפירוש, וא"כ בזכויות אלו ששייר לעצמו הוי כמשייר בגוף הדבר ויכול גם להורישו לבניו, וא"כ גם אם מכר את גוף התוכנה לא יוכל אחר לזכות בזכויות ההעתקת התוכנה ומכירתה.

ועפ"י מובנים דברי התומים, דהתם הוי משייר לעצמו, וא"כ שייר בגוף הדבר על מנת שלא יחול עליו שעבוד, וע"כ יש בו דין ירושה. ומש"כ במרדכי סוף ב"ב שאין בו דין ירושה, מיירי בלא שיר, שאין לו כלום בגוף הדבר.

ובסמ"ע (ריד ס"ק כו) כתב על דברי הרמ"א שם (בשם הרשב"א), דהמוכר לראובן בית ולא כתב לו עומקא ורומא, שאין האויר נקנה לראובן אלא משויר למוכר, מ"מ לא יוכל המוכר למוכרו אח"כ לשמעון, דמה ששייר לעצמו הוא דבר שאין בו ממש ואינו יכול למוכרו. ובאר הסמ"ע דלא דמי למוכר דקל לפירותיו, דשאני דקל דאין הפירות בעולם, לפיכך אי אפשר לשיירן אפי' שייר הגוף לפירות, וע"כ אמרינן דשייר בגוף, אבל אויר של בית ממילא משויר דלא נמכר כלל לראובן, וע"כ אין צריך לשייר בו בגוף. מדבריו עולה שיש שני מיני שיורין, א- מה שלא נמצא כעת ואינו בעולם אותו ניתן לשייר רק בדרך של דקל לפירותיו, ואם לא ישייר לעצמו בגוף הדבר הרי הקונה יקנה את הפירות מכח הדקל. ב- דבר שכבר קיים כעת בעולם אלא שאין בו ממש, כמו עומקא ורומא, דיכול שלא למוכרו לקונה, והדבר שאין בו ממש יהיה שייך לבעלים הראשונים מכיון שלא נמכר, אלא שלא יוכל למוכרו לאחרים. ועיין בנתיבות סי' רעו ס"ק ד דכתב דאף דלא יכול למוכרו לאחרים, מ"מ בנו יורשו דהוי כרעיה דאבוה, ומה שיכול לשייר לעצמו, יכול גם להורישו עיי"ש. והוא הדין בשיור דיורין, שאם שייר זכות עתידית לדיורין הרי זה כפירות דקל דלא מהני לשייר אלא בכעין דקל לפירותיו (עיין בב"ב סג, ב ובשו"ע חו"מ רט, ז), ואם שייר זכות דיורין הקיימת כבר כעת, הרי זה כמוכר דירה ללא עומקא ורומא, ויורש יורשה. וא"כ אף בזכויות התוכנה יורשים את הזכויות הקיימות אף שאין בהם ממש.

יא. אומן שפשע

הטענה השניה שדרכה רוצה המוכר למנוע מהחוסס את שכרו, הינה מדין אומן שפשע המפסיד את שכרו. בגמ' ב"מ נח, א מבואר דשומר שכר של קרקעות והקדשות אף שפטור מגניבה ואבידה, מ"מ אם נגנב ונאבד אינו מקבל שכרו. (ובמהר"א-ששון סי' עג הסתפק גם בשומר שכר שהתנה להיות כשואל ונגנב אם מפסיד שכרו, ומסיק שם דכיון שלא השלים מלאכתו הפסיד שכרו, עיי"ש דהביא ראיתו מהגמ' הנ"ל, וע"ע

בתומים סי' סו, ובמהר"י-אסאד ח"ב סי' ריא). ובקצוה"ח סי' שה
סי' ק ב כתב דאומן שנוטל שכר עבור מלאכתו, אף שדינו כשוכר מפני
שנהנה, כשנאבד החפץ בענין שהוא פטור כגון באונס, הו"ל כחזרה
ליד הבעלים וצריכים לשלם שכרם, אולם בפשיעה לא חשיב כחזרה ואין
צריך לתת שכרם. ובנתיבות שם (סי' ק א) הקשה מדברי הגמ' בב"מ
נח, א, בההיא דבני העיר דמפסיד שכר השליחות כשנגנב, דכיון
דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, כל זמן שלא החזיר החפץ לא
נגמרה מלאכתו ולא מגיע לו שכר שמירה, עיי"ש. מ"מ חזינן שאף
במקום שלא ניתן לחייב את האומן מדיני שמירה, מפסיד את שכרו,
(וע"ע במש"כ בסי' טג).

הפסד שכר המתכנט היה נדון אם היו מוכחים יורשי הקונה כי אכן
האומן פשע במלאכתו, אולם עצם פיצוח החסימה אינו מהווה כל ראיה
שהחסימה לא היתה טובה, אף כי ברור שלא היתה מהמתוחכמות ביותר.
כל חסימה ניתנת למעשה לפיצוח, בהשקעה כזו או אחרת, ע"י אנשי
מחשבים, וכמש"כ לעיל. ע"כ עצם הפיצוח אינו מהווה ראיה לפשיעת
המתכנת, ואין לחייבו מדין אומן שפשע.

לאור האמור לעיל:

דוחים את התביעה.

מסקנות

- א. נחלקו הראשונים בקונה מקח ונמצא מום במקח, ושכיח שימצא מום
כזה בחפץ הנלקח, האם יכול הקונה לבטל את המקח בטענת מקח
טעות.
- ב. הרא"ש מחלק בין מום שהיה למוכר ידיעה ולא ללוקח, שהמקח בטל,
לבין שידיעת המום שוה בשניהם, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.
- ג. מי שקנה שטר חוב והתברר שהיה הלוה עני, ולא היה אפשרות גביה
עוד בזמן הקניה, אין הקונה יכול לטעון טענת מקח טעות. חובת
הברור בכגון זה היא על הקונה. המבי"ט חולק וסובר שיש בכגון זה
טענת מקח טעות.
- ד. אך אם התברר למפרע שהמוכר מחל או נפרע, לכ"ע הרי זה מקח
טעות, שלא מכר לו אלא חספא בעלמא ולא שט"ח, ואין כאן מקח
כלל.
- ה. מי שפרע חובו ע"י תשלום במעמד שלשתן, ונמצא הלוה עני, יכול
הקונה לטעון טענת מקח טעות, ואין חוב המוכר פרוע.
- ו. תוכנה חסומה שחסימתה פוצחה, אין הקונה יכול לבוא בטענת מקח
טעות, הן מחמת שכיחות המום, והן מטעם שחובת הברור בכגון זה
היא על הקונה.
- ז. אם היו מוכיחים הקונים שהמום היה בשעת המכר, כלי שהחסימה
היתה גרועה, ניתן לבטל את המכר מדין אונאה ביותר משתות.
- ח. כשיש במקח מום חיצוני המונע מהקונה להפיק רוחים, נראה שיש
לדון מדין אונאה ולא מדין מום.
- ט. כשמחזיר הלוקח את המקח, עליו להחזיר למוכר גם את כל הפירות
שאכל מהמקח.

י. דין ירושת זכויות, תלוי לכאורה במחלוקת הקצוה"ח והתומים,
בדין מי ששייר לעצמו זכויות במקח בתנאי "חוץ", אם בנו יורש
אחריו.
יא. כששייר לעצמו בגוף החפץ, יכול גם להורישו לבניו.
יב. אומן שפשע במלאכתו, מפסיד את שכרו, אף במקום שא"א לחייבו
בדיני שומרים.